

Socijalna dimenzija mobilnosti unutar EU-a: utjecaj na javne usluge

Izvršni sažetak

Uvod

Sloboda kretanja građana jedna je od ključnih vrijednosti Europske unije i blisko je povezana s europskim državljanstvom. Međutim, u mnogim određenišim državama članicama vodi se žestoka rasprava o utjecaju mobilnosti unutar EU-a na njihove javne usluge. Rasprava je usredotočena na „hipotezu o socijalnoj skrbi kao magnetu” kojom se postulira da migrante, uključujući mobilne građane iz država članica središnje i istočne Europe, privlači bolja kvaliteta navedenih usluga i lakši pristup javnim uslugama u zemljama domaćinima. U novije vrijeme ta je tema postala izuzetno politizirana, posebice kao posljedica gospodarske krize i povećanog priljeva mobilnih građana EU-a.

Glavni cilj ovog istraživačkog projekta jest istražiti postoje li ikakvi dokazi koji bi podupirali hipotezu o socijalnoj skrbi kao magnetu. Projekt analizira korištenje socijalne pomoći i socijalne skrbi od strane mobilnih građana iz 10 država članica središnje i istočne Europe (mobilni građani iz skupine EU10) u 9 država domaćina – Austriji, Danskoj, Njemačkoj, Irskoj, Italiji, Nizozemskoj, Španjolskoj, Švedskoj i Ujedinjenom Kraljevstvu – u usporedbi s domaćim stanovništvom i ostalim skupinama građana. Osim toga, projekt nastoji utvrditi prepreke integraciji navedenih građana u države domaćine i inicijative kojima bi se pomogla njihova integracija.

Politički kontekst

Ključne točke rasprave o utjecaju mobilnosti u pojedinim zemljama domaćinima navedene su u pismu kojeg su ministri unutarnjih poslova Austrije, Njemačke, Nizozemske i Ujedinjenog Kraljevstva uputili Predsjedniku Europskog vijeća u travnju 2013. Ministri su tvrdili da neki mobilni građani iz drugih država članica opterećuju njihove javne usluge, posebice školstvo, zdravstvo i usluge stambenog zbrinjavanja te da primaju socijalnu pomoć, često bez istinskog prava na nju.

Europska komisija potom je u svojoj komunikaciji iz 2013. godine naslovljenoj *Slobodno kretanje građana EU-a i*

njihovih obitelji: pet mjera za poboljšanje situacije predstavila pet prijedloga za rješavanje tih problema. Posebno je spomenula potrebu pružanja potpore lokalnim vlastima i zaključila da „države članice i EU dijele odgovornost u omogućavanju funkcioniranja pravila o slobodnom kretanju na korist građana, rasta i zapošljavanja”.

Prethodna istraživanja pokazala su da se ovisnost migranata o socijalnoj skrbi smanjuje kada se uspješno integriraju u zemlje domaćine. Međutim, dokazi pokazuju da građani iz skupine EU10 imaju problema s integracijom. Osim toga, prema dokumentu politike Europske komisije iz 2012. godine, u državama u koje građani iz skupine EU10 imigriraju postoji vrlo malen broj integracijskih mjera koje su im posebno namijenjene.

Osnovni pokazatelji

Korištenje socijalne pomoći i socijalne skrbi

- Mobilni građani iz skupine EU10 sveukupno manje koriste socijalnu pomoć i javne usluge u zemljama domaćinima nego što to čini domaće stanovništvo, a znatno manje po pitanju socijalnog stanovanja i mirovina. Međutim, postoje određene vrste socijalne pomoći, većinom naknada povezanih sa zapošljavanjem (naknada za nezaposlene i za zaposlene), koje građani iz skupine EU10 primaju više nego što to čini domaće stanovništvo. Dokazi dobiveni ovim istraživačkim projektom potvrdili su nalaze prethodnih analiza koji su pokazali da građani iz skupine EU10 ostvaruju pozitivan fiskalni doprinos gospodarstvima zemalja domaćina.
- S obzirom na to da je rad njihov glavni razlog za mobilnost, građani iz skupine EU10 koriste uglavnom usluge povezane sa zapošljavanjem, iako je korištenje školstva u porastu, a posebice obaveznog obrazovanja mlađe djece. Dostupni podaci ukazuju i na to da, zbog toga što su koncentrirani u mlađim dobnim skupinama,

građani iz skupine EU10 zdravstvene usluge uglavnom koriste manje od domaćeg stanovništva.

- Njihov manje povoljan položaj na tržištu rada (većina njih radi poslove za koje imaju previsoke kvalifikacije) i posljedične niže plaće važni su razlozi zbog kojih koriste socijalnu pomoć i zbog kojih im je potrebna socijalna skrb.
- Po pitanju utjecaja povećanog korištenja školstva, neke države, kao što je Ujedinjeno Kraljevstvo, imaju visoke koncentracije mobilnih građana u određenim geografskim područjima. Povećani pritisak na škole koji time nastaje mogao bi uzrokovati napetosti, posebice u ruralnim područjima koja nemaju prethodnog iskustva s imigracijom.
- Mobilni građani iz skupine EU10 manje koriste socijalno stanovanje nego što to čini domaće stanovništvo. Podaci iz Irske i Ujedinjenog Kraljevstva pokazali su da je razlika značajna čak i kada su njihove socioekonomske značajke jednake onima domaćeg stanovništva. Jedan od razloga je nedostatna ponuda, nedovoljna čak i za potrebe domaćeg stanovništva, što dovodi do lista čekanja. Te su liste bile dugačke mnogo prije dolaska mobilnih građana koji se, kada predaju zahtjev, uvrštavaju na dno liste.

Glavni izazovi

- Pristup socijalnoj pomoći u zemlji domaćinu može biti problematičan čak i za građane iz skupine EU10 koji na nju imaju pravo, djelomice zbog poteškoća u snalaženju u često kompliciranim sustavima socijalne skrbi, a djelomice zato jer nemaju dovoljno informacija i jezičnih vještina.
- Neke usluge ne zadovoljavaju uvijek potrebe mobilnih građana iz skupine EU10. Na primjer, usluge za zapošljavanje možda ne pružaju pomoć s priznavanjem diploma.
- Osim sve većeg siromaštva i beskućništva koji su posljedica gospodarske krize, ranjivi položaj starijih, nisko kvalificiranih migranata dodatno je otežan ako imaju slabo znanje lokalnog jezika.
- Gledajući u budućnost, trebat će se pristupiti rješavanju izazova integracije djece mobilnih građana EU-a u obrazovni sustav.
- Iako bi mobilnost unutar EU-a mogla olakšati probleme uzrokovane starenjem stanovništva i radne snage u zemljama domaćinima, mogla bi pogoršati posljedice demografskih promjena u ishodišnim zemljama.

- Potražnja za stanovanjem vjerojatno će rasti kako građani iz skupine EU10 budu postajali bolje udomaćeni u zemljama domaćinima.

Političke smjernice

- Postoji potreba za boljom potporom za zapošljavanje mobilnih građana EU-a zbog nejednakosti s kojima su suočeni na tržištu rada i prilikom integracije u društvo.
- Da bi se moglo preciznije procijeniti i popraviti situaciju, potrebno je zabilježiti mnogo više podataka o nacionalnosti u odnosu na korištenje socijalne skrbi i socijalne pomoći.
- Da bi se na razini EU-a postigla sustavnija potpora za uključenost mobilnih građana, vrijedi razmotriti osnivanje zasebnog fonda u sklopu Europskog socijalnog fonda koji bi služio isključivo za tu svrhu.
- Potrebna je veća stabilnost zakonodavstva na nacionalnoj razini kako bi se olakšala primjena pravila.
- Na općinskoj razini trebalo bi posvetiti više pažnje prijavljivanju za sredstva EU-a. U tome može pomoći središnja vlast, koja još može pomoći osigurati da pružatelji usluga budu pravilno osposobljeni za ispravnu primjenu pravila kojima se poštuju temeljna prava građana EU-a.
- U nekim zemljama domaćinima beskućništvo predstavlja ozbiljan izazov, a EU ga priznaje kao tešku prepreku socijalnoj uključenosti. Nedavno osnovan Fond europske pomoći za najpotrebitije (FEAD) mogao bi se pokazati učinkovitim načinom za ublažavanje tog problema.
- Organizacijama za migracije, više no drugima, potrebna je veća financijska potpora kako bi mogle udovoljiti povećanoj potražnji i poboljšati integraciju, u bliskoj suradnji s javnim vlastima.
- EU bi trebala imati proaktivniju ulogu u pomaganju državama članicama domaćinima da pružaju potporu učenju jezika. Nedavni proračunski rezovi pojedinih država članica teško su pogodili prilike za učenje jezika koje su bile dostupne najranjivijim mobilnim građanima EU-a.

Dodatne informacije

Izvešće *Socijalna dimenzija mobilnosti unutar EU-a: utjecaj na javne usluge* dostupno je na adresi <http://www.eurofound.europa.eu/publications>.

Za više informacija obratite se voditeljici istraživanja Klári Fóti na adresu kfo@eurofound.europa.eu.